

Haitallisten aineiden vähentäminen varhaiskasvatuksen hankinnoissa – Kestävien hankintojen green deal -sopimus

1. Osapuolet

Tämän sopimuksen osapuolet ovat ympäristöministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö (myöhemmin ministeriöt) ja sopimuksen allekirjoittaneet hankintayksiköt.

2. Lähtökohdat ja määritelmät

Kemikaaleja on ympärillämme kaikkialla. Kemikaaleilla on yhteiskunnassa monia tärkeitä käyttötarkoituksia, ja oikein käytettynä ne ovat lähes aina turvallisia. Kemikaalien terveysriskejä on perinteisesti arvioitu yksi aine kerrallaan, mikä voi aliarvioida terveyshaittoja. Todellisuudessa ihmiset eivät altistu pelkästään yhdelle kemikaalille, vaan useiden kemikaalien seoksille. Kemikaalien yhteisvaikutuksista ihmisen terveyteen ja ympäristöön on vielä kohtuullisen vähän tietoa. Lainsäädäntöön perustuva yksittäisten kemikaalien käytön kieltäminen tai pitoisuuksien rajoittaminen on hidas tapa vaikuttaa. Markkinoille tulee myös jatkuvasti uusia kemikaaleja ja näihin liittyvä lainsäädännöllä käytön rajoittaminen on hidasta.

Suomessa on ympäristöministeriön johdolla laadittu vuonna 2006 kansallinen vaarallisia kemikaaleja koskeva ohjelma, jonka väliarviointi ja tarkistus on tehty vuonna 2017¹. Ohjelmassa nostetaan yhdeksi tuotteiden ja valmistajien kemikaalirikien rajoittamisen keinoksi kemikaalien aiheuttamien ympäristö- ja terveysriskien minimoiminen julkisissa hankinnoissa. Esitettyjä toimenpidesuosituksia ovat:

- työkalujen kehittäminen terveys- ja ympäristöriskien arviointeihin hankintatoimessa;
- ympäristölle ja terveydelle haitallisten kemikaalien huomioiminen tuoteryhmien hankintaohjeistuksessa ja -kriteereissä sekä ympäristömerkkien kriteerien hyödyntäminen;
- hankkijoiden osaamisen tukeminen kemikaalinäkökulman sisällyttämisessä julkisiin hankintoihin; ja
- julkisten organisaatioiden kannustaminen sisällyttämään kemikaalien käytön riskien minimointi hankintojen kestävä kehityksen tavoitteisiin.

Lapset on tunnistettu väestöryhmäksi, joka on erityisen herkkä haitallisten kemikaalien vaikutuksille kasvun ja kehityksen ollessa vielä kesken. Kemikaaleihin liittyvien vaatimusten asettaminen etenkin varhaiskasvatuksessa tehtävissä hankinnoissa on tunnistettu merkittäväksi keinoksi vähentää kemikaaleihin liittyviä riskejä lasten terveydelle. Green deal -sopimus on katsottu tässä tapauksessa vaikuttavaksi tavaksi vähentää varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten kokonaisaltistumista haitallisille kemikaaleille.

Sopimuksessa tarkoitetaan:

- *biosidiasetuksella* asetusta (EU) N:o 528/2012 biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla ja niiden käytöstä;
- *leludirektiivillä ja -lailla* direktiiviä 2009/48/EY lelujen turvallisuudesta (Toy Safety Directive), joka on toimeenpantu Suomessa lailla lelujen turvallisuudesta 1154/2011;
- *REACH-asetuksella* (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) kemikaalien rekisteröintiä, arviointia ja lupamenettelyjä koskevaa lainsäädäntöä;

¹ http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79884/SY_4_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- *erityistä huolta aiheuttavilla aineilla* (SVHC, Substances of Very High Concern) REACH-asetuksen mukaan tunnistettuja aineita, jotka on listattu niin sanotulle kandidaattilistalle, jota ylläpitää EU:n kemikaalivirasto (<https://www.echa.europa.eu/fi/candidate-list-table>); listalle on tunnistettu muun muassa CMR-, PBT-, vPvB- ja hormonitoimintaa häiritseviä aineita. Mikäli esine sisältää näitä aineita yli 0,1 % on toimittajan annettava tieto esineen vastaanottajalle turvallisen käytön mahdollistamiseksi. Kandidaattilistalle tunnistetut aineet ovat niin sanotusti jonotuslistalla kiellettäviksi lainsäädännöllä, jonka toimeenpano kestää;
- *CMR-aineilla* syöpää aiheuttavia, perimää vaurioittavia ja lisääntymiselle vaarallisia aineita;
- *PBT-aineilla* hitaasti hajoavia, biokertyviä ja myrkyllisiä aineita;
- *vPvB-aineilla* erittäin hitaasti hajoavia ja erittäin voimakkaasti biokertyviä aineita;
- *tuoteryhmillä* 1) leluja, virikemateriaaleja sekä askartelutarvikkeita, 2) ateria- ja keittiövälineitä ja -tarvikkeita, 3) puhtaus- ja siivousaineita, siivoustuotteita sekä -palveluita, 4) hygieniatarvikkeita, 5) tekstiilejä ja pesulapalveluita, 6) kalusteita ml. patjat, 7) ulkokalusteita ja -leikkivälineitä, 8) varhaiskasvatuksen hankintaa palveluna, 9) tilojen korjausrakenteita, 10) pintamateriaaleja sekä 11) uusien päiväkotien kokonaishankintoja;
- *hankinnalla* hankintayksikön tekemää kilpailutusta nimetyille hankinnakohteelle tai tuoteryhmälle. Puitejärjestely koskee esimerkiksi koko kunnan tai kaikkien yhteishankintaorganisaation kilpailuttamaan hankintasopimukseen liittyneiden kuntien ao. hankinnankohdetta tai tuoteryhmän tuotteita ja palveluita hankintasopimuksen sopimuskauden ajan (yleisesti 4 vuotta). Hankinta voi tarkoittaa myös yksittäistä korjausrakentamisen tai uudisrakentamisen urakkaa sekä varhaiskasvatuksen hankintaa palveluna, pois lukien palvelusetelin käyttö;
- *hankintayksiköllä* kaupunkia, kuntaa, virastoa tai muuta julkisen sektorin hankintaorganisaatiota (esimerkiksi yhteishankintaorganisaatiota);
- *yhteisillä hankintakriteereillä* tämän sopimuksen aikana sopimusosapuolten yhteistyönä luotavia ja myöhemmin päivitettäviä sopimuksen tavoitteita edistäviä hankintakriteerejä, joita hankintayksiköt sitoutuvat käyttämään tulevissa hankinnoissaan soveltuvin osin;
- *yhteisillä hankintasopimusten sopimusehdoilla* kyseisten sopimusten erityisehtoja, joilla määritellään haitallisten kemikaalien pitoisuutta hankintasopimusten kohteena olevissa tuotteissa tai palveluissa, sekä miten hankintasopimusten aikaista todentamista ja sen varmentamista tehdään;
- *tilausohjeella* organisaation oman henkilöstön ohjetta liittyen muun muassa tilausjärjestelmän käyttöön kyseessä olevan tuoteryhmän tuotteiden ja palveluiden tilaamisessa;
- *toimeenpanosuunnitelmalla* hankintayksikön yhteistä määrämuotoista pohjaa hyödyntäen tekemää tarkkaa suunnitelmaa sille, missä hankinnoissa toimeenpannaan sopimuksen tavoitteita ja sopimuksessa määritellyjä toimenpiteitä. Toimeenpanosuunnitelma tehdään erikseen tämän sopimuksen eri vaiheille (ensimmäinen ja toinen vaihe) sen mukaisesti, missä vaiheissa hankintayksikkö on green deal -sopimuksessa mukana. Toimeenpanosuunnitelmassa hankintayksikkö määrittelee tuoteryhmät, joissa vähennetään tämän sopimuksen tavoitteiden mukaisesti haitallisia aineita, sekä niiden kilpailuttamisen aikataulun. Tehtyjen toimeenpanosuunnitelmien pohjalta valitaan tuoteryhmät, joille luodaan tämän sopimuksen puitteissa yhteiset hankintakriteerit. Kriteerien työstön aikataulut sovitetaan hankintayksikköjen kilpailutusaikatauluihin sopiviksi. Tämän sopimuksen liitteessä 3 on esitetty tuoteryhmät, joille yhteisiä hankintakriteerejä sopimuksen puitteissa luodaan. Liite 3 ja hankintayksikköjen toimeenpanosuunnitelmat ovat sopimuksen aikana päivittyviä dokumentteja;
- *hankintojen nykytilaa koskevilla tiedoilla* hankintojen nykytilaan liittyviä tietoja kuten aiemmissa kilpailutuksissa käytettyjä kriteerejä ja hankintasopimusten sopimusehtoja, sekä hankintasopimusten voimassaoloaikoja, jotka koskevat tämän sopimuksen tavoitteiden mukaisesti vähennettäviä haitallisia

aineita green deal -sopimuksen tuoteryhmien hankinnoissa. Tiedot kootaan ja raportoidaan yhdessä sovitun mallin mukaisesti ja kriteerityön edellyttämässä aikataulussa KEINO-osaamiskeskukselle;

- *koulutuskokonaisuudella* KEINO-osaamiskeskuksen kautta rahoitettavan koulutuksen ja koulutusmateriaalin valmistelua haitallisten aineiden tietoisuuden kasvattamiseksi sekä yhteisten hankintakriteereiden soveltamiseksi. Hankintayksikköjen avainhenkilöt koulutetaan osana koulutuskokonaisuutta. Koulutus antaa avainhenkilöille valmiudet kouluttaa henkilöstöä esimerkiksi omassa hankintayksikössä. Koulutusmateriaalia päivitetään green deal -sopimuskauden aikana tarpeen mukaan;
- *ensivaiheen allekirjoittajilla* kaupunkia, kuntaa, virastoa tai muuta julkisen sektorin hankintaorganisaatiota, joka on allekirjoittanut sopimuksen ennen 4.11.2020 tapahtuvaa sopimuksen julkistamista;
- *sopimuksen allekirjoittaneilla hankintayksiköillä* ensivaiheen allekirjoittajia ja 4.11.2020 jälkeen sopimuksen allekirjoittaneita hankintayksiköitä;
- *KEINO-osaamiskeskuksella* Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen verkostomaista osaamiskeskusta, jonka toimintaa ohjaa ja rahoittaa työ- ja elinkeinoministeriö. KEINO-osaamiskeskuksella on keskeinen rooli tämän sopimuksen toteuttamisessa yhteistyössä ministeriöiden kanssa. KEINO tukee ja auttaa julkisia hankkijoita kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen kehittämisessä;
- *sitoumuksella* hankintayksikön erillistä sitoumus2050.fi -sivustolla tekemää sitoumusta. Sitoumus on tehtävä kahden kuukauden kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta. Tehtävän sitoumuksen perustana toimivat tämän sopimuksen tavoitteet ja sopimuksessa määritellyt hankintayksiköiden toimenpiteet, joiden toteuttamiseen hankintayksikkö on sitoutunut green deal -sopimuksen allekirjoittaessaan. Sitoumuksessaan hankintayksikkö kertoo tarkemmin muun muassa omista taustoistaan ja tavoitteistaan sopimukseen liittyen, sekä määrittelee vielä erikseen omat toimenpiteensä ja niiden seurannan (mittarit) tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamisen edistämiseksi. Tällä sopimuksella ja erikseen tehdyillä hankintayksikköjen sitoumuksilla sopimusosapuolet sitoutuvat omalta osaltaan edistämään yhteiskuntasitoumuksen periaatteiden toteutumista. Yhteiskuntasitoumus on Suomen kestävän kehityksen toimikunnan tulkinta siitä, mitä kestävä kehitys tarkoittaa. Siinä sovitaan toimintatavoista ja tavoitteista, joilla julkishallinto yhdessä muiden toimijoiden kanssa edistää kestävä kehitystä.

3. Sopimuksen tavoitteet

Sopimuksen tavoitteena on julkisten hankintojen kautta vähentää haitallisia kemikaaleja (aineita) varhaiskasvatuksen ympäristössä, sekä lisätä pohjoismaisen ympäristömerkittyjen tuotteiden ja palveluiden hankintaa ja siten vähentää lasten kokonaiskemikaalialtistumista. **Hankintayksiköt valitsevat tämän sopimuksen määritelmän mukaisista tuoteryhmistä green deal -sopimuksen ensivaiheessa (2020-2022) vähintään kaksi tuoteryhmää**, joiden hankinnoissa toimeenpannaan sopimuksen tavoitteita ja toimenpiteitä. **Green deal -sopimuksen toisessa vaiheessa (2023-2025) valitaan sopimuksen ensivaiheessa valittujen tuoteryhmien lisäksi vähintään kaksi uutta tuoteryhmää**, joiden hankinnoissa toimeenpannaan sopimuksen tavoitteita ja toimenpiteitä. Ne hankintayksiköt, jotka osallistuvat pelkästään green deal -sopimuksen toiseen vaiheeseen, valitsevat tämän sopimuksen määritelmän mukaisista tuoteryhmistä vähintään neljä tuoteryhmää, joiden hankinnoissa toimeenpannaan sopimuksen tavoitteita ja toimenpiteitä.

Sopimuksella pyritään erityisesti:

- vähentämään tarpeettomia antimikrobisia aineita (biosidiasetuksen alaiset) sekä hajusteita ja väriaineita;
- soveltamaan niin sanotuista leludirektiivistä ja -laista tulevia alle 36 kuukauden ikäluokkaan kohdistuvia tiukempia kemikaalirajoituksia kaikkien lelujen ja lastenhoitotarvikkeiden hankinnoissa (alle 36 kuukauden ikäisten lasten lelut ja lastenhoitotarvikkeet saavat sisältää vähemmän tai ei ollenkaan vaaralliseksi tunnistettuja aineita);
- lisäämään toimittajien hankintayksiköille ilmoittamaa tietoa (tarkka kemikaaliluettelo ja pitoisuudet) hankintojen erityistä huolta aiheuttavista aineista (REACH art 33 ja sen kandidaattilista) ja kannustamaan hankintayksiköjä vaatimaan aktiivisesti tarjouspyynnöissä tiedon toimittamista (kunkin hankinnan aikana voimassa oleva lista); ja
- laatimaan yhteiset hankintakriteerit ja hankintasopimusten sopimusehdot haitallisten aineiden vähentämiseksi varhaiskasvatuksen ympäristössä ja soveltamaan niitä hankinnoissa hankintayksiköjen omien toimeenpanosuunnitelmien mukaisesti.

Välitavoitteet:

- Vuoden 2020 loppuun mennessä:
 - hankintayksiköiden toimeenpanosuunnitelmat vuosille 2020-2022 (green deal -sopimuksen ensimmäinen vaihe) on laadittu ja vähintään ensimmäiset kaksi tuoteryhmää (joiden hankinnoissa toimeenpannaan sopimuksen tavoitteita ja toimenpiteitä) on päätetty;
 - haitallisia aineita koskevat yhteisten hankintakriteerien tarpeet on tunnistettu toimeenpanosuunnitelmien pohjalta ja aikataulullisesti ensimmäisten hankintojen kriteerityö on aloitettu;
 - markkinakartoitus ja -vuoropuhelu korvaavien aineiden ja materiaalien potentiaalin kartoittamiseksi green deal -sopimuksen ensimmäiseen vaiheeseen valikoiduissa tuoteryhmissä on vähintään aikataulutettu; ja
 - toimeenpanosuunnitelmissa olevien kilpailutuskalentereiden aikataulujen perusteella kiireellisimpien hankintojen nykytilaa koskevat tiedot on selvitetty ja toimitettu KEINO-osaamiskeskukselle.
- Vuoden 2022 loppuun mennessä:
 - yhteisiä hankintakriteerejä ja hankintasopimusten sopimusehtoja on kehitetty green deal -sopimuksen ensimmäisen vaiheen toimeenpanosuunnitelmiin valikoiduissa tuoteryhmissä;
 - yhteisiä hankintakriteerejä ja hankintasopimusten sopimusehtoja on otettu vaiheittain käyttöön kunkin hankintayksikön toimeenpanosuunnitelmien mukaisesti;
 - markkinakartoitusta ja -vuoropuhelua korvaavien aineiden ja materiaalien potentiaalin kartoittamiseksi green deal -sopimuksen ensimmäiseen vaiheeseen valikoiduissa tuoteryhmissä on toteutettu;
 - hankintayksiköiden hankinta-asiantuntijoita, varhaiskasvatuksen toimialan henkilöstöä ja päiväkotien henkilökuntaa on koulutettu muun muassa haitallisimpien aineiden vähentämisen merkityksestä varhaiskasvatuksen ympäristössä;
 - hankintayksiköiden tilaajille on laadittu ohjeistus (tilausohje) vähiten haitallisimpien vaihtoehtojen valitsemiseksi; ja

- hankintayksikköjen jatkaessa tässä green deal -sopimuksessa mukanaoloon myös vuoden 2022 jälkeen (sopimuksen ensimmäisen vaiheen jälkeen), on hankintayksikköjen toimeenpanosuunnitelmat green deal -sopimuksen toiselle vaiheelle vuosille 2023-2025 laadittu ja toimeenpanosuunnitelmiin on lisätty vähintään kaksi uutta tuoteryhmää sopimuksen ensivaiheessa valittujen tuoteryhmien lisäksi, joiden hankinnoissa toimeenpannaan sopimuksen tavoitteita ja toimenpiteitä.

Toimeenpanosuunnitelmissa olevien hankintojen nykytilaa koskevat tiedot on selvitetty ja toimitettu KEINO-osaamiskeskukselle vuosien 2021 ja 2022 aikana kilpailutuskalentereiden aikataulujen mukaisesti.

Green deal -sopimuksen ensimmäisen vaiheen pohjalta hankintayksiköt arvioivat sopimuksen toimivuutta hankintayksikköjen omien tavoitteiden ja toimien näkökulmasta (itsearviointi), sekä tekevät kesäkuun 2022 loppuun mennessä päätöksensä sitoutua sopimuksen toiseen vaiheeseen. Mikäli hankintayksikkö päättää jatkaa green deal -sopimuksen toiseen vaiheeseen, laaditaan toimeenpanosuunnitelma vuosille 2023-2025.

- Vuoden 2025 loppuun mennessä:
 - haitallisia aineita koskevat yhteisten hankintakriteerien tarpeet on tunnistettu ja yhteisiä hankintakriteerejä ja hankintasopimusten sopimusehtoja on kehitetty hankintayksiköiden green deal -sopimuksen toisen vaiheen toimeenpanosuunnitelmiin valikoiduissa niissä tuoteryhmissä, jotka eivät olleet mukana sopimuksen ensimmäisessä vaiheessa;
 - yhteisiä hankintakriteerejä ja hankintasopimusten sopimusehtoja on tarpeen mukaan jatkokehitetty niissä tuoteryhmissä, jotka olivat jo mukana green deal -sopimuksen ensimmäisen vaiheen toimeenpanosuunnitelmissa;
 - yhteisiä hankintakriteerejä ja hankintasopimusten sopimusehtoja on otettu vaiheittain käyttöön kunkin hankintayksikön green deal -sopimuksen toisen vaiheen toimeenpanosuunnitelmien mukaisesti; ja
 - markkinakartoitusta ja -vuoropuhelua korvaavien aineiden ja materiaalien potentiaalin kartoittamiseksi green deal -sopimuksen toiseen vaiheeseen valikoiduissa tuoteryhmissä on toteutettu.

Toimeenpanosuunnitelmissa olevien hankintojen nykytilaa koskevat tiedot on selvitetty ja toimitettu KEINO-osaamiskeskukselle vuosien 2023, 2024 ja 2025 aikana kilpailutuskalentereiden aikataulujen mukaisesti.

Edellä esitetty tavoitteiden aikataulutus on laadittu ensivaiheen allekirjoittajille, joita se sitoo. Mikäli hankintayksikkö liittyy sopimukseen 4.11.2020 jälkeen, sitoutuu se samalla tavalla kuin ensivaiheen allekirjoittajat sopimuksen tavoitteisiin ja velvoitteisiin, mutta välitavoitteiden aikataulutus ja niihin liittyvien toimien toteutus sovitetaan tapauskohtaisesti huomioiden sopimukseen liittymisen ajankohta ja sopimuksen kokonaisuus.

Sopimuskauden aikana voidaan johtoryhmän yhteisellä päätöksellä tavoitteita päivittää ja uusia tavoitteita lisätä, mikäli esimerkiksi tekninen tai käytäntöjen kehitys, tiedon lisääntyminen tai haitallisia aineita koskevat

tavoitteiden muutokset edellyttävät tavoitteiden uudelleenmäärittelyä. Mikäli sopimusta päivitetään/täydennetään myöhemmin esimerkiksi asettamalla sopimukselle uusia tavoitteita, päivitetään/täydennetään samalla tarvittaessa sopimusosapuolten toimenpiteitä. Samalla tulee hankintayksikköjen sitoumukset päivittää/täydentää vastaamaan päivitetyn/täydennetyt sopimuksen sisältöä.

4. Allekirjoittajaosapuolten velvoitteet

4.1 Hankintayksiköt

Tavoitteiden saavuttamiseksi hankintayksiköt:

- **tekevät määrämuotoisen toimeenpanosuunnitelman** sille, missä valituissa hankinnoissa vähennetään sopimuksen ensivaiheessa sopimuksen tavoitteiden mukaisesti haitallisia aineita. Suunnitelma tehdään vuoden 2020 loppuun mennessä (ensivaiheen allekirjoittajat) tai kolmen kuukauden kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta (hankintayksiköt, jotka sitoutuvat sopimuksen ensimmäiseen vaiheeseen);
- **tekevät määrämuotoisen toimeenpanosuunnitelman** sille, missä valituissa hankinnoissa vähennetään sopimuksen toisessa vaiheessa sopimuksen tavoitteiden mukaisesti haitallisia aineita. Suunnitelma tehdään vuoden 2022 loppuun mennessä (hankintayksiköt, jotka sitoutuvat sopimuksen toiseen vaiheeseen);
- **tekevät green deal -sopimuksen ensimmäisen vaiheen pohjalta itsearvioinnin** sopimustoiminnan jatkamisen (sopimuksen toinen vaihe) selvittämiseksi. Itsearvioinnin pohjalta tehdään päätös sopimuksen jatkamisesta kesäkuun 2022 loppuun mennessä (sopimuksen ensimmäistä vaihetta toteuttaneet hankintayksiköt);
- **ovat mukana laatimassa yhteisiä hankintakriteereitä ja hankintasopimusten sopimusehtoja** niiden tuoteryhmien osalta, jotka hankintayksikkö on valinnut toimeenpanosuunnitelmassaan. Osallistuvat tarvittaessa luotujen kriteereiden ja sopimusehtojen jatkokehittämiseen;
- **kokoavat tietoa ja raportoivat** toimeenpanosuunnitelmassa valittujen tuoteryhmien **hankintojen nykytilasta** KEINO-osaamiskeskukselle;
- **toteuttavat hankinnat toimeenpanosuunnitelman mukaisesti ja ottavat yhteiset hankintakriteerit ja hankintasopimusten sopimusehdot käyttöön** omassa toiminnassaan;
- **toteuttavat tarpeen mukaan markkinakartoitusta ja -vuoropuhelua** korvaavien aineiden ja materiaalien potentiaalin kartoittamiseksi yhteistyössä muiden sopimuksen allekirjoittaneiden hankintayksiköiden sekä KEINO-osaamiskeskuksen kanssa;
- **kouluttavat** muun muassa omia hankinta-asiantuntijoitaan, varhaiskasvatuksen toimialan henkilöstöä ja päiväkotien henkilökuntaa haitallisten aineiden tietoisuuteen sekä hankintakriteereiden soveltamisessa hyödyntäen KEINO-osaamiskeskuksen rahoituksella tuotettavaa koulutuskokonaisuutta;
- **ohjeistavat (omia) tilaajia** valitsemaan tilausjärjestelmistä vähiten haitallisia vaihtoehtoja, sekä **edistävät yleisesti haitallisten aineiden vähentämistä varhaiskasvatuksessa**;
- **edellyttävät** mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan esimerkiksi **tarjoajia ja palveluntuottajia antamaan käyttäjäkoulutusta** hankintayksikön ja varhaiskasvatuksen avainhenkilöstölle **ja/tai osallistumaan sopimuksen puitteissa valmisteltuun koulutukseen**;

- **viestivät ja jakavat tietoa** kemikaaleista varhaiskasvatuksen ympäristössä, yhteisistä hankintakriteereistä ja muista parhaista käytännöistä haitallisten aineiden vähentämiseksi;
- **määrittävät sopimuksen vastuu- ja yhteys henkilön**, joka vastaa yhteydenpidosta ministeriöihin ja KEINO-osaamiskeskukseen;
- **raportoivat** tekemistään toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista, sekä saavutetuista tuloksista kohdassa 7 sovitulla tavalla; ja
- **osallistuvat tarvittaessa lisätoimenpiteiden suunnitteluun ja sopimuksen jatkokehittämiseen** ministeriöiden ja KEINO-osaamiskeskuksen kanssa (vain johtoryhmän jäsenet).

Lisäksi hankintayksiköt voivat toteuttaa omien resurssiensa puitteissa muita tarpeellisia toimenpiteitä haitallisten aineiden vähentämiseksi varhaiskasvatuksessa.

4.2 Ministeriöt

Tavoitteiden saavuttamiseksi ministeriöt toimialansa puitteissa sekä ottaen huomioon käytettävissä olevat vaikuttamiskeinot ja resurssit:

- **selvittävät ja edistävät** haitallisten aineiden vähentämiseen tähtäviä **toimenpiteitä ja ohjauskeinoja**;
- **toteuttavat** tarvittaessa sopimuksen tavoitteita edistäviä **taustaselvityksiä** esimerkiksi liittyen EU:n tuleviin strategioihin kiertotaloudesta ja kemikaaleista, sekä kansallisen vaarallisia kemikaaleja koskevan ohjelman päivittämiseen ja toteuttamiseen;
- **tukevat Tukesin työtä** haitallisten aineiden tunnistamisessa ja niistä viestimässä;
- **edistävät Tukesin mahdollisuuksia tehdä markkinaselvityksiä** sopimuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkitykselliseksi arvioituista tuoteryhmistä;
- **koordinoivat ja tarjoavat KEINO-osaamiskeskuksen kautta asiantuntija- ja fasilitointiapua yhteisten hankintakriteereiden ja toimintamallien kehittämiseen sopimuksen liitteen 3 mukaisissa tuoteryhmissä (päivittyvä liite)**;
- **rahoittavat KEINO-osaamiskeskuksen kautta koulutuskokonaisuuden valmistelun sekä kouluttavat hankintayksikköjen avainhenkilöt koulutuskokonaisuuden puitteissa**;
- **koordinoivat ja tarjoavat KEINO-osaamiskeskuksen kautta asiantuntija- ja fasilitointiapua hankintayksiköiden ja yritysten väliseen julkisiin hankintoihin liittyvään yhteistyöhön ja markkinavuoropuheluun sekä -kartoitukseen** olemassa olevien ja uusien toimintamallien kehittämiseksi, uusien ratkaisuvaihtoehtojen tunnistamiseksi sekä näiden käyttöön ottamiseksi;
- **viestivät ja jakavat tietoa** haitallisten aineiden vähentämisen merkityksestä, yhteisestä kriteerityöstä ja muista parhaista käytännöistä haitallisten aineiden vähentämiseksi varhaiskasvatuksessa;
- **sitoutuvat KEINO-osaamiskeskuksen tukemana seuraamaan sopimuksen tavoitteiden saavuttamista ja arvioimaan sopimuksen vaikuttavuutta**, sekä laatimaan yhteenvedot sopimusosapuolten toimenpiteistä ja saavutetuista tuloksista sopimuksen kohdassa 7 sovitulla tavalla; ja
- **arvioivat tarvetta sopimuksen täydentämiselle**, päättävät tarvittaessa sopimuksen täydentämisen käynnistämisestä, sekä **osallistuvat tarvittaessa lisätoimenpiteiden suunnitteluun ja sopimuksen jatkokehittämiseen** yhdessä muiden johtoryhmän jäsenten kanssa.

5. Sopimukseen liittyminen 4.11.2020 jälkeen

Mikä tahansa hankintayksikkö, joka ei kuulu sopimuksen ensivaiheen allekirjoittajiin, voi 4.11.2020 jälkeen liittyä tähän sopimukseen allekirjoittamalla erillisen liitteen (liite on esitetty tämän sopimuksen liitteenä 1). Ennen liitteen allekirjoittamista on hankintayksikön oltava yhteydessä ministeriöiden erikseen määrittelemään yhteyshenkilöön ja ilmoitettava aikeestaan liittyä sopimukseen. Tässä yhteydessä käydään läpi sopimuksen perusasiat ja sovitaan yhteisesti, milloin allekirjoittaminen tapahtuu. Ministeriöiden yhteyshenkilö vastaa siitä, että molemmat sopimusosapuolina olevat ministeriöt sekä KEINO-osaamiskeskus saavat tiedon hankintayksikön aikeista liittyä sopimukseen. Kun hankintayksikkö on allekirjoittanut liitteen (kahtena kappaleena), on ne toimitettava välittömästi ministeriöiden yhteyshenkilölle liitettäväksi osaksi sopimusta. Ministeriöiden yhteyshenkilö vastaa siitä, että molemmat sopimusosapuolina olevat ministeriöt saavat omat kappaleensa liitteestä. Ministeriöt eivät allekirjoita enää erikseen liitettä. Liite päivitetään sopimukseen. Hankintayksiköstä tulee allekirjoituspäivänä tämän sopimuksen osapuoli ja samalla se sitoutuu muun muassa sopimuksen tavoitteisiin ja sopimuksen kohdassa 4.1 määriteltyjen hankintayksikköjen toimenpiteiden toteuttamiseen. Sopimukseen voi liittyä syyskuun loppuun 2022 saakka.

6. Sitoumuksen tekeminen sitoumus2050.fi -sivustolla

Sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen hankintayksiköt tekevät vielä erillisen sitoumuksen sitoumus2050.fi -sivustolla. Sitoumus on tehtävä kahden kuukauden kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta. Tehtävän sitoumuksen perustana toimivat tämän sopimuksen tavoitteet ja tässä sopimuksessa määritellyt hankintayksiköiden toimenpiteet, joiden toteuttamiseen hankintayksikkö on sitoutunut green deal -sopimuksen allekirjoittaessaan. Sitoumuksessaan hankintayksikkö kertoo tarkemmin muun muassa omista taustoistaan ja tavoitteistaan sopimukseen liittyen, sekä määrittelee vielä erikseen omat toimenpiteensä ja niiden seurannan (mittarit) tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamisen edistämiseksi. Käytettävät toimenpidekohtaiset mittarit on esitetty sopimuksen liitteessä 2. Sopimuksen velvoitteista raportointi tapahtuu sitoumus2050.fi -sivuston kautta. Sivustoa käytetään myös yleisesti green deal -sopimuksista ja niiden kautta saavutetuista tuloksista viestimiseen.

Sitoumus2050.fi -sivustolla on ohjeistettu tarkemmin, miten sitoumus tehdään. Tehtävän sitoumuksen tulee täyttää green deal -sitoumuksille asetetut vaatimukset. Sitoumus on asetettujen vaatimusten mukainen, kun se on laadittu noudattaen green deal -sopimuskohtaista sitoumusten tekemiseen liittyvää ohjeistusta (julkaistu sitoumus2050.fi -sivustolla). KEINO-osaamiskeskus hyväksyy vielä erikseen tehdyt sitoumukset, jotta ne ovat ohjeistuksen mukaiset.

Mikäli sopimusta päivitetään/täydennetään myöhemmin esimerkiksi asettamalla sopimukselle uusia tavoitteita ja toimenpiteitä, päivitetään/täydennetään kahden kuukauden kuluessa johtoryhmän päätöksestä hankintayksiköiden sitoumukset vastaamaan päivitetyn/täydennetyn sopimuksen sisältöä.

7. Raportointi

Sopimuksen johtoryhmä seuraa vuosittain ministeriöiden ja hankintayksiköiden tekemiä toimenpiteitä, sekä niiden edistymistä ja vaikuttavuutta.

Hankintayksiköt raportoivat tekemistään toimenpiteistä ja saavutetuista tuloksista kalenterivuositteittäin pääsääntöisesti sitoumus2050.fi -sivustolla. Raportointi tapahtuu aina raportointivuotta seuraavan vuoden

huhtikuun loppuun mennessä. Toimenpiteisiin liittyvät raportoitavat mittarit on esitetty sopimuksen liitteessä 2. Tarkempi raportointiohjeistus tullaan tarvittaessa laatimaan myöhemmin.

KEINO-osaamiskeskus laatii johtoryhmän hyödynnettäväksi vuosittaisen yhteenvedon hankintayksiköiden sitoumus2050.fi -sivustolla ja mahdollisesti osin erikseen raportoimista toimenpiteistä ja tuloksista sekä ministeriöiden tekemistä toimenpiteistä ja sopimuksen kautta saavutetuista tuloksista.

Lisäksi ministeriöt laativat tai teettävät osin tai kokonaisuudessaan KEINO-osaamiskeskuksella tai ulkopuolisella riippumattomalla taholla vuoden 2022 loppuun mennessä (kevyemmän) kokonaisvaltaisen arvioinnin sopimuksessa mainittujen toimenpiteiden vaikutuksista ja tehokkuudesta sopimuksen tavoitteiden saavuttamisessa. Tämän arvioinnin jälkeen sopimuksen kokonaisvaltaisen arviointi tehdään tai teetetään aina tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään vuonna 2026. Kokonaisvaltaisen sopimuksen vaikutusten ja tehokkuuden arvioinnin tulokset julkaistaan sitoumus2050.fi -sivustolla.

Jos kokonaisvaltaiset arvioinnit osoittavat, että toteutetut toimenpiteet eivät ole tarpeeksi tehokkaita sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi, arvioivat ministeriöt tarvetta täydentää sopimuksen toimenpiteitä uusilla toimenpiteillä tai mahdollisesti muille tarkoituksenmukaisille ohjauskeinoille. Mikäli ministeriöiden harkinnan perusteella on sopimuksen toimenpiteitä uusilla toimenpiteillä täydentämällä mahdollista saavuttaa sopimukselle asetetut tavoitteet, päättävät ministeriöt sopimuksen täydentämisen käynnistämisestä. Johtoryhmä suunnittelee lisätoimenpiteet ja päättää sopimuksen päivittämisestä/täydentämisestä niiden osalta. **Sopimusta päivitetään/täydennetään tarpeellisiksi katsottujen sopimusta täydentävien lisätoimenpiteiden sisällyttämiseksi sopimukseen. Samalla tulee hankintayksiköiden sitoumukset päivittää/täydentää vastaamaan päivitetyn/täydennetyn sopimuksen sisältöä.** Mikäli ministeriöiden harkinnan perusteella sopimuksen toimenpiteitä uusilla toimenpiteillä täydentämällä ei ole mahdollista saavuttaa sopimukselle asetettuja tavoitteita tai sopimuksen lisäksi tarvitaan muita tarkoituksenmukaisia ohjauskeinoja, **ministeriöt harkitsevat ja päättävät tarpeen mukaan muiden tarkoituksenmukaisten ohjauskeinojen suunnittelun käynnistämisestä ja mahdollisesta käyttöönnotosta.**

8. Johtoryhmä

Sopimuksen toteuttamista seuraamaan asetetaan johtoryhmä, joka koostuu ministeriöiden, ensivaiheen allekirjoittajien ja enintään kolmen 4.11.2020 jälkeen sopimuksen allekirjoittaneen hankintayksikön edustajista. 4.11.2020 jälkeen sopimukseen liittyneiden hankintayksiköiden johtoryhmäpaikat (enintään kolme) täytetään allekirjoittamisjärjestyksessä. Tarvittaessa ja johtoryhmän yhteisellä päätöksellä voidaan johtoryhmää täydentää. Johtoryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa käsittelemään muun muassa edellisen kalenterivuoden aikana tehtyjä toimenpiteitä ja saavutettuja tuloksia. Tämän lisäksi johtoryhmä kokoontuu aina tarvittaessa. Johtoryhmän puheenjohtajana ja koollekutsujana toimii ympäristöministeriö, jollei toisin erikseen sovita.

Johtoryhmän tehtävänä on seurata ja edistää sopimuksen tavoitteiden toteutumista sekä osallistua sopimuksen tavoitteiden ja niiden saavuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden kehittämiseen. Muun muassa ministeriöiden teettämiä tai laatimia edellä kohdassa 7 kuvattuja yhteenvetoja ja kokonaisvaltaisten arviointien tuloksia hyödynnetään arvioitaessa mahdolliset tarpeet sopimuksen tavoitteiden ja mahdollisten lisätoimenpiteiden päivittämisestä/täydentämisestä sopimukseen. Johtoryhmä päättää yhteisellä päätöksellä sopimuksen sisällön päivittämisestä/täydentämisestä.

Johtoryhmän yhteisellä päätöksellä tarkoitetaan johtoryhmän enemmistön tekemää päätöstä. Kullakin johtoryhmässä olevalla hankintayksiköllä, ministeriöllä tai muulla organisaatiolla on käytettävissään yksi ääni. Tasatilanteessa ympäristöministeriön ääni ratkaisee. Johtoryhmässä pyritään toimimaan tavalla, jolla kaikille sopiva ratkaisu löydettäisiin.

9. Sopimuksen kesto, irtisanominen, sopimuksesta ja sitoumuksesta irtautuminen, sekä sopimuksesta ja sitoumuksesta erottaminen

Sopimus tulee voimaan, kun sen ovat allekirjoittaneet kaikki alla sopimuksen kohdassa Allekirjoitukset erikseen mainitut sopimusosapuolten edustajat ja on **voimassa vuoden 2025 loppuun asti**.

Tehdyn itsearvioinnin pohjalta sopimuksen ensivaiheessa mukana olleen hankintayksikön on mahdollista irtisanoutua sopimuksesta ja sitoumuksesta, mikäli edellytyksiä sopimuksen jatkototeuttamiselle ei ole (päätös irtisanoutumisesta/sopimuksessa jatkamisesta tehtävä kesäkuun 2022 loppuun mennessä). Irtisanoutumistilanteessa arvioidaan aina, voidaanko sopimuksen nähdä edelleen olevan tarpeeksi kattava.

Hankintayksikön toimeenpanosuunnitelmaa on mahdollista muuttaa sen laatimisen jälkeen, kun se on tarkoituksenmukaista, eikä heikennä tämän sopimuksen vaikuttavuutta oleellisesti. Tilanteet koskevat esimerkiksi kilpailutusaikataulujen muuttumista tai kilpailutusaikataulujen muuttumisesta tai hankintayksikön resurssitilanteesta johtuvaa tarvetta muuttaa toimeenpanosuunnitelmien tuoteryhmiä tai hankinnankohdetta.

Tämän sopimuksen osapuolet pyrkivät toimimaan siten, että sopimuksen toimenpiteet ja tavoitteet toteutuvat.

Jos tämä sopimus on ristiriidassa lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten kanssa, on etusija annettava laille, säännökselle tai määräykselle. Tämä sopimus ei estä ministeriötä/valtiota valmistelemasta sääntelyä tai ryhtymästä toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden tai Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöön panemiseksi.

Ministeriöt voivat irtisanoa tämän sopimuksen, jos 1) toimintaympäristö tai -olosuhteet ovat muuttuneet sopimuksen solmimistilanteeseen verrattuna olennaisesti ja tavalla, jota sopimusosapuolet eivät ole voineet kohtuudella ennakoida, 2) tehdyn kokonaisvaltaisen arvioinnin ja ministeriöiden sen perusteella tekemän arvion mukaan sopimuksen toimenpiteitä uusilla toimenpiteillä täydentämällä ei ole mahdollista saavuttaa sopimukselle asetettuja tavoitteita tai 3) kokonaisvaltaisen arvioinnin jälkeen käynnistetyssä sopimuksen toimenpiteiden täydentämisessä ei ministeriöiden harkinnan perusteella saada täydennettyä sopimusta sopimuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta tarpeeksi tehokkailla lisätoimenpiteillä. Ministeriöt voivat irtisanoa tämän sopimuksen myös, jos hankintayksikön irtisanoutuessa tai sitä irtisanottaessa ei ministeriöiden arvion perusteella sopimuksen voida nähdä enää olevan tarpeeksi kattava.

Hankintayksikkö voi irtisanoutua sopimuksesta ja sitoumuksesta ilmoittamalla siitä kirjallisesti ministeriöiden erikseen määrittelemälle yhteyshenkilölle. Ministeriöiden yhteyshenkilö vastaa siitä, että molemmat sopimusosapuolina olevat ministeriöt sekä KEINO-osaamiskeskus saavat tiedon hankintayksikön irtisanoutumisesta sopimuksesta. Irtisanoutumistilanteessa arvioidaan aina, voidaanko sopimuksen nähdä edelleen olevan tarpeeksi kattava. Arvion tekevät ministeriöt.

Ministeriöt voivat erottaa hankintayksikön sopimuksesta ja sitoumuksesta, jos se ei toteuta niitä velvoitteita, joihin se on sitoutunut. Erottamisperusteena ovat toistuvat laiminlyönnit sopimuksen tai sitoumuksen

mukaisten veloitteiden toimeenpanossa tai niiden raportoinnissa. Havaittuaan sopimus- tai sitoumusveloitteen laiminlyönnin ministeriöiden erikseen määrittelemä yhteyshenkilö lähettää hankintayksikön määrittelemälle sopimuksen vastuu- ja yhteyshenkilölle huomautuksen. Jos hankintayksikkö ei sille annetussa kohtuullisessa määräajassa korjaa toimintaansa hyväksyttävästi, voivat ministeriöt päättää sen erottamisesta. Mikäli hankintayksikkö erotetaan sopimuksesta ja sitoumuksesta, tulee aina arvioida, voidaanko sopimuksen nähdä edelleen olevan tarpeeksi kattava. Arvion tekevät ministeriöt.

Mikäli sopimusta päivitetään/täydennetään myöhemmin esimerkiksi asettamalla sopimukselle uusia tavoitteita ja toimenpiteitä, hyväksyy johtoryhmä yhteisellä päätöksellä muutokset sopimukseen. Ministeriöiden erikseen määrittelemä yhteyshenkilö vastaa mahdollisimman pian sopimuksen muuttamisesta kaikkien sopimusosapuolten tiedottamisesta sopimukseen tehtyjen muutosten osalta. Hankintayksiköiden sitoumukset päivitetään/täydennetään vastaamaan päivitetyn/täydennetyt sopimuksen sisältöä kahden kuukauden kuluessa johtoryhmän päätöksestä. **Mikäli hankintayksikkö ei hyväksy muutoksia sopimuksessa ja sitoumuksessa, on sen ilmoitettava sopimuksesta ja sitoumuksesta irtisanoutumisestaan kirjallisesti ministeriöiden erikseen määrittelemälle yhteyshenkilölle viimeistään kahden kuukauden kuluessa johtoryhmän päätöksestä.** Ministeriöiden yhteyshenkilö vastaa siitä, että molemmat sopimusosapuolina olevat ministeriöt sekä KEINO-osaamiskeskus saavat tiedon hankintayksikön irtisanoutumisesta sopimuksesta. Sopimuksen ja sitoumuksen voimassaolo loppuu kyseisen hankintayksikön osalta irtisanoutumisen ajankohtaan. **Ilman erillistä kirjallista irtisanoutumisilmoitusta hankintayksikön katsotaan hyväksyneen sopimukseen tehdyt päivitykset/täydennykset.** Hankintayksikön tulee päivittää/täydentää sitoumuksensa sovitussa määräajassa. Irtisanoutumistilanteessa ministeriöt tekevät erillisen arvion sopimuksen kattavuudesta.

Tämä sopimus ja sitoumukset ovat oikeudelliselta luonteeltaan sen kaltaisia, **ettei sopimuksen osapuolille voi aiheutua missään tilanteissa sopimusta tai sitoumusta koskien seuraamuksia, kuten vahingonkorvausvelvollisuutta tai muita oikeudellisia sanktioita.** Tilanteet koskevat esimerkiksi sopimuksen irtisanomista, sopimuksesta tai sitoumuksesta irtautumista tai niistä erottamista sekä tilanteita, joissa on kyse muutoin sopimuksen mukaisten veloitteiden noudattamisesta.

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena, jotka säilytetään ministeriöissä. Hankintayksiköille toimitetaan jäljennökset allekirjoitetusta sopimuksesta.

Allekirjoitettu sopimus julkaistaan sitoumus2050.fi -sivustolla.

Allekirjoitukset

Päivämäärä ja paikka:

Päivämäärä ja paikka:

Krista Kiuru

perhe- ja peruspalveluministeri

Krista Mikkonen

ympäristö- ja ilmastoministeri

Sosiaali- ja terveysministeriö

Ympäristöministeriö

Päivämäärä ja paikka:

Päivämäärä ja paikka:

Pia Pakarinen

Ritva Viljanen

apulaispormestari

kaupunginjohtaja

Helsingin kaupunki

Vantaan kaupunki

Päivämäärä ja paikka:

Päivämäärä ja paikka:

Johanna Loukaskorpi

Vesa Haapamäki

apulaispormestari

Toimitusjohtaja

Tampereen kaupunki

Tuomi Logistiikka Oy

Päivämäärä ja paikka:

Jussi Kauppi

Toimitusjohtaja

Monetra Oulu Oy